

OBNOVA KULTURNE BAŠTINE IZ EU-OVIH FONDOVA

PRIPREMILI:

Damir Stipanov,

Blaženka Špiljar Šenjuga, Ante Ćurković

Kneževa palača u Zadru

Kneževa palača u Zadru primjer je uspješno provedenoga projekta sufinanciranoga sredstvima Europske unije unatoč brojnim poteškoćama izazvanima lošim gospodarskim stanjem u Republici Hrvatskoj u vrijeme ugovaranja radova

Uvod

Svrha ovog stručno-informativnog priloga jest dati opći uvid u provedbu projekta obnove kulturne baštine sufinancirane sredstvima iz EU-ovih fondova. Osim općega dijela koji opisuje postupak od praćenja natječaja i prijave projekata do korištenja bespovratnih sredstava autori se na primjeru provedbe konkretnoga projekta osvrću na problematiku koja proizlazi iz javne nabave, stanja građevinarstva u Hrvatskoj i njegova utjecaja na tvrtke čija je osnovna djelatnost izvođenje građevinskih radova te na problematiku prihvatljivosti troška zbog dodatnih radova. Kneževa palača u Zadru primjer je projekta čija je provedba znatno utjecala na razvoj kulturno-društvenoga života u Zadru te je postala središnje mjesto kulturnih i drugih događanja. Analizom provedbe navedenoga projekta došlo se do odgovora na pitanje koje se često provlači kroz krugove ljubitelja kulturne baštine: mogu li sredstva iz EU-ovih fondova očuvati i vratiti u život našu kulturnu baštinu?

O europskim fondovima

Europski fondovi su financijski instrumenti za provedbu pojedine javne politike Europske unije u zemljama članicama. Europske javne politike donose se za razdoblje od sedam godina te se nazivaju financijskom perspektivom.

Središnje koordinacijsko tijelo Republike Hrvatske nadležno za upravljanje europskim strukturnim i investicijskim fondo-

vima (u nastavku: ESI fondovi) jest Ministarstvo regionalnoga razvoja i fondova Europske unije.

Trenutačno je u tijeku financijska perspektiva 2014. – 2020.

Iz ESI-jevih fondova Republici Hrvatskoj na raspolaganju je ukupno 10,676 milijardi eura.

Od toga iznosi 8,397 milijardi eura predviđeno je za ciljeve kohezijske politike, 2,026 milijardi eura za poljoprivredu i ruralni razvoj, a 253 milijuna eura za razvoj ribarstva.

Uloge institucija u korištenju strukturnih fondova

Koordinacijsko tijelo jest nacionalno tijelo odgovorno za programiranje, uspostavu

sustava, donošenje pravila, razvoj integriranoga sustava upravljanja informacijama, praćenje provedbe na nacionalnoj razini te za koordinaciju s Europskom komisijom.

U Hrvatskoj tu ulogu obnaša Ministarstvo regionalnog razvoja i fondova EU.

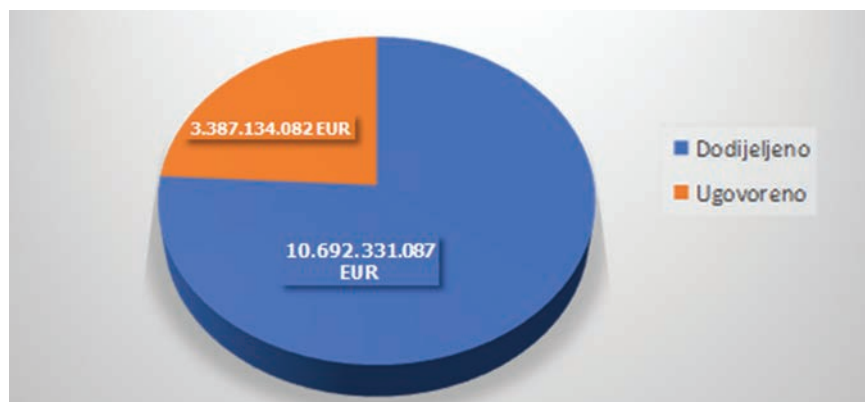
Tijelo za reviziju jest nacionalno tijelo koje je funkcionalno neovisno od upravljačkoga tijela i tijela za ovjeravanje, a odgovorno je za vanjsku reviziju ispravnosti i učinkovitosti rada sustava.

U Hrvatskoj tu funkciju ima Agencija za reviziju sustava provedbe programa Europske unije.

Tijelo za ovjeravanje jest nacionalno tijelo koje ovjerava izjavu o izdacima i zahtjeve za plaćanja prije njihova upućivanja Europskoj komisiji. Institucija u kojoj se obavljaju funkcije tijela za ovjeravanje može biti odgovorna i za plaćanja, ovjeravanje dostatnosti sredstava, nadzor nad nepravilnostima i za pripremu dijela pravilnika o postupanju tijela u sustavu. Ta uloga dodijeljena je Ministarstvu financija.

Europski strukturni i investicijski fondovi (ESI fondovi) u Republici Hrvatskoj

ESI-jev fond	Alokacija (EUR)
Europski fond za regionalni razvoj (EFRR)	4.321.499.588 €
Namijenjen je za proizvodne investicije u cilju otvaranja radnih mjesta, infrastrukturne investicije te za lokalni razvoj i razvoj maloga i srednjega poduzetništva.	
Kohezijski fond	2.559.545.971 €
Namijenjen je državama članicama Europske unije čiji je bruto nacionalni dohodak po stanovniku manji od 90 posto prosjeka Europske unije te financira projekte iz područja prometa i okoliša.	
Europski socijalni fond (ESF)	1.516.033.073 €
Namijenjen je za poticanje poduzetništva i za pomoć posloprimcima u pronalaženju boljih radnih mjesta.	
Europski poljoprivredni fond za ruralni razvoj (EPFRR)	2.026.222.500 €
Namijenjen je za poticanje poduzetništva i kao pomoć posloprimcima u pronalaženju boljih radnih mjesta.	
Europski fond za pomorstvo i ribarstvo (EFPR)	252.643.138 €
Osigurava sredstva za ribarsku industriju i priobalne zajednice u cilju njihove prilagodbe promijenjenim uvjetima u sektoru te za postizanje gospodarske i ekološke održivosti. Fond je osmišljen tako da omogući održivo ribarstvo i industriju akvakulture.	

Financijski pokazatelji statusa provedbe programa za financijsko razdoblje 2014.-2020. (travanj 2019.)

Upravljačko tijelo jest nacionalno tijelo koje upravlja pojedinim operativnim programom.

U Hrvatskoj tu ulogu imaju Ministarstvo pomorstva, prometa i infrastrukture, Ministarstvo zaštite okoliša i prirode, Ministarstvo regionalnoga razvoja i fondova EU i Ministarstvo rada i mirovinskog sustava.

Posredničko tijelo razine 1 (u nastavku: PT1) jest nacionalno tijelo koje u sklopu odgovornosti Upravljačkoga tijela obavlja delegirane funkcije vezane uz odabir projekata za financiranje, na primjer, ono u suradnji s Posredničkim tijelom razine 2 priprema smjernice/upute za prijavitelje za ocjenjivanje i odgovorno je za preliminarnu procjenu odnosno odabir projekata za financiranje. Ako nije ustrojeno, spomenute zadatke obavlja upravljačko tijelo.

Posredničko tijelo razine 2 (u nastavku: PT2) jest nacionalno ili javno tijelo koje u sklopu odgovornosti Upravljačkoga tijela obavlja delegirane funkcije koje se, na primjer, odnose na provjeru jesu li financirani proizvodi i usluge isporučeni, jesu li izdaci koje je korisnik prikazao za projekt stvarno nastali te udovoljavaju li nacionalnim pravilima i pravilima Europske unije tijekom cijeloga razdoblja provedbe i trajanja projekta.

Kako povući financijska sredstva iz EU-ovih fondova?

Da bi korisnik uspješno povukao financijska sredstva iz EU-ovih fondova, mora poduzeti sljedeće korake:

- prikupiti informacije o mogućnostima

financiranja projekata iz EU-ovih fondova

- pregledati aktualne natječeaje
- proučiti natječajnu dokumentaciju i priložene obrasce te pripremiti projektni prijedlog prema zadanim obrascima
- prijaviti i odabrati projekte
- osigurati preostala financijska sredstva (EU-ovi fondovi u pravilu ne financiraju 100 posto vrijednosti projekta).

Najčešće pogreške kod apliciranja projekata

Razdoblje za predaju projektne prijave: projektna aplikacija nije predana u propisanome razdoblju (u roku).

Format projektne prijave: projektna aplikacija nije predana u traženome formatu i s odgovarajućim naznakama.

Zatraženi iznos sredstava i proračun: zatraženi iznos sredstava nije unutar financijskih pragova postavljenih u Uputama za prijavitelje.

Neprihvatljivost prijavitelja: neispravno tumačenje veličine poduzeća, što može rezultirati nemogućnošću prijave projekta ili traženjem krivoga intenziteta potpore.

Nerealni pokazatelji uspjeha projekta: pretjerano visoka razina pokazatelja projekata, na primjer, iznosa budućega prihoda nakon investicije.

Nekonzistentna intervencijska logika: nedovoljno istraženo tržište, odnosno

način na koji se identificirani problemi žele riješiti nije vjerodostojan.

Manjkavosti u proračunu projekta: uključivanje neprihvatljivih troškova u proračun projekta, nepoštovanje ograničenja proračunskih kategorija, kriva procjena iznosa proračunskih stavki i slično.

Neadekvatnost potrebnih resursa: nejasno prikazani financijski resursi za osiguravanje održivosti projekta, planirani neadekvatni ljudski kapaciteti za provedbu projekta i slično.

Nedosljednost projektne prijave: neusklađenost informacija u dokumentima koji čine projektne prijave.

Nepravilnosti u provedbi

PT2 ovlašten je prevenirati, otkrivati i ispravljati nepravilnosti te utvrđivati mjere za suzbijanje prijevara, uzimajući u obzir utvrđene rizike, korektivne mjere i povrate nepropisno plaćenih iznosa s kamatama. Nepravilnost jest svako kršenje prava Europske unije ili nacionalnoga prava u vezi s primjenom prava Unije koje proizlazi iz djelovanja ili propusta gospodarskoga subjekta uključenoga u provedbu ESI-jevih fondova koje šteti, ili bi moglo naštetiti proračunu Unije tako da optereći proračun Unije neopravdanim izdatkom. Nakon što dovrši postupak utvrđivanja nepravilnosti, PT2 donosi odluku o utvrđenoj nepravilnosti ili odluku o nepostojanju nepravilnosti. Elementi nepravilnosti jesu:

- radnja ili propust gospodarskoga subjekta
- kršenje prava EU-a ili nacionalnoga prava u vezi sa pravom EU-a
- učinak štete na EU-ov proračun (stvarni ili potencijalni).

Najčešća nepravilnost jest kršenje pravila javne nabave. Najčešće utvrđene nepravilnosti povezane s (javnom) nabavom jesu:

- diskriminirajuće tehničke specifikacije
- naknadna izmjena elemenata ugovora
- nezakoniti i/ili diskriminacijski uvjeti sposobnosti i/ili kriteriji za odabir ponude utvrđeni u pozivu na nadmetanje ili dokumentaciji za nadmetanje.

Najčešća financijska korekcija iznosi pet posto na vrijednost sklopljenoga ugovora. Ostale moguće nepravilnosti jesu:

- neprovedba aktivnosti (npr. nenamjensko korištenje projektnih sredstava)
- nepoštivanje rokova (npr. trošak koji je nastao izvan ugovorenoga razdoblja)
- neprihvatljivost projekta/aktivnosti, više zahtjeva za isti projekt i/ili aktivnost (npr. dvostruko financiranje)
- dokumenti koji nedostaju, koji su nepotpuni ili lažirani/krivotvoreni.

Financijski učinak nepravilnosti jasan je ako je moguće utvrditi opseg stavki iz dataka na koje je utjecao slučaj nepravilnosti te njihov iznos. Korektivne mjere moraju uključiti prilagodbu troškova i/ili financiranja koja mora odgovarati opsegu stavki troškova i iznosu troškova na koje je utjecala nepravilnost.

U slučaju da opseg stavki izdatka na koje je utjecao slučaj nepravilnosti nije moguće utvrditi, PT2 nastoji utvrditi opseg primjene paušalnoga iznosa i ekstrapolirane financijske korekcije koje treba provesti kao korektivnu mjeru primjenom Smjernica za utvrđivanje financijskih ispravaka. Raspon stopa ispravaka je od 2 do 100 posto. Najteže povrede (100 posto korekcije bez mogućnosti umanjavanja):

- sukob interesa
- prijevara utvrđena na temelju pravomoćne/konačne odluke nadležnoga pravosudnog tijela vezana uz nabavu ili druge aktivnosti u sklopu provedbe projekta
- nisu primijenjena pravila (javne) nabave
- nije objavljena odgovarajuća obavijest o (javnoj) nabavi / poziv na dostavu ponuda.

Najčešći problemi koji se javljaju tijekom provedbe projekta u fazi izvođenja radova jesu dodatni troškovi koji proizlaze iz nepredviđenih okolnosti na gradilištu, pogrešaka u projektnoj dokumentaciji ili želje investitora da tijekom izvedbe radova uvede naknadne elemente koji nisu sadržani u osnovnome ugovoru. U slučaju pojave dodatnih troškova te vrste ko-

risnik PT-u 2 šalje manju izmjenu u kojoj ga obavještava o novonastaloj situaciji te traži potvrdu kako će novouvedeni troškovi biti prihvatljivi za sufinanciranje.

Dodatni rad prihvatljiv je ako je kumulativno zadovoljio dva ključna uvjeta za uvođenje nove stavke troška, a to su nužnost i nepredvidivost.

Kulturna baština i financiranje iz EU-ovih fondova

Kulturna baština jest nasljeđe fizičkih artefakata i nematerijalnih atributa neke skupine ili društva koje čini ostavštinu prošlih generacija te se brižno čuva u sadašnjosti kako bi bilo ostavljeno u nasljeđe na dobrobit budućim generacijama. Fizička, opipljiva ili "materijalna kulturna baština" (nepokretna kulturna baština) uključuje građevine i povijesne lokalitete, spomenike, artefakte i drugo što se smatra vrijednim očuvanja za budućnost.

Financijska perspektiva 2014. – 2020.

U sklopu Prioritetne osi 6 "Zaštita okoliša i održivost resursa" Operativnoga programa Konkurentnost i kohezija nalazi se Investicijski prioritet 6c "Očuvanje, zaštita, promicanje i razvoj prirodne i kulturne baštine" sa specifičnim ciljem 6c1 "Povećanje zaposlenosti i turističkih izdataka kroz bolje upravljanje kulturnom baštinom". U sklopu toga cilja objavljen je otvoreni poziv na dostavu projektnih prijedloga pod nazivom "Priprema i provedba Integriranih razvojnih programa temeljenih na obnovi kulturne baštine za koji je nadležno Ministarstvo regionalnoga razvoja i fondova Europske unije kao PT1 te Središnja agencija za financiranje i ugovaranje programa i projekata Europske unije kao PT2".

U sklopu toga poziva moguća je prijava na dvije skupine aktivnosti. Grupa aktivnosti A odnosi se na pripremu dokumentacije za provedbu integriranih razvojnih programa temeljenih na obnovi kulturne baštine i obuhvaća 20 posto raspoloživih sredstava (10 milijuna eura po projektu), dok je skupina B usmjerena na samu provedbu integriranih programa i obuhvaća 80 posto ukupnih sredstava (40 milijuna eura po projektu).

S obzirom na bogatu kulturnu baštinu kojom raspolaže Republika Hrvatska, više od 8000 zaštićenih kulturnih dobara, uključujući sedam dobara na UNESCO-ovu popisu svjetske baštine i 14 nematerijalnih dobara na UNESCO-ovu popisu nematerijalne baštine čovječanstva, njezinom revalorizacijom, obnovom i revitalizacijom ostvarit će se gospodarska korist stvaranjem inovativnih usluga i proizvoda u cilju održivosti, razvoja, zapošljavanja i socijalne kohezije.

Rekonstrukcija objekta Kneževe palače sufinancirana je u sklopu financijske perspektive 2007. – 2013., dok se tek započeta rekonstrukcija Providurove palače, koja zajedno s Kneževom palačom čini Muzej dvije palače, sufinancira u financijskoj perspektivi 2014. – 2020.

Provedba projekta Kneževe palače u Zadru

Općenito o projektu

Naziv korisnika EU-ovih sredstava:
Grad Zadar

Projektni partneri:
Agencija za razvoj Zadarske županije – ZADRA NOVA, Narodni muzej Zadar, Sveučilište u Zadru i Turistička zajednica grada Zadra

Ukupna vrijednost projekta:
37.799.651,00 kn

EU-ovo sufinanciranje projekta:
35.679.090,57 kn (94,39 posto)

Razdoblje provedbe projekta:
1. listopada 2014. – 1. prosinca 2016.

Projekt "Obnova i turistička valorizacija kulturno turističkog kompleksa Kneževe palače", RC.1.1.05-0117 odobren je za financiranje na natječaju za razvoj poslovne infrastrukture iz Operativnog programa Regionalna konkurentnost 2007. - 2013. Posredničko tijelo razine 2 je Središnja agencija za financiranje i ugovaranje. Cilj projekta jest stvaranje prepoznatljivosti novoga integriranog kulturno-tu-

rističkog proizvoda Zadra kroz obnovu i turističku valorizaciju Kneževe palače. Projekt rješava dugoročne potrebe grada, županije te institucija u kulturi i turizmu za prezentacijom kulture na moderan, inovativan i atraktivan način, čime se podiže konkurentnost novoga kulturno-turističkog proizvoda, a što je izravan poticaj poduzetništvu, čije su usluge nastavak sveukupne turističke ponude grada.

Osim za infrastrukturne zahvate i obnovu Kneževe palače sredstva su iskorištena i za jačanje kapaciteta za upravljanje Kneževom palačom, međunarodnu ljetnu školu, izradu marketinškoga plana te izradu kompletnoga vizualnog identiteta Kneževe palače.

Snimku zatečenoga stanja izradila je tvrtka *D&Z d.o.o.* iz Zadra. Glavni projekt obnove i turističke valorizacije kulturno-turističkoga kompleksa Kneževe palače izradila je tvrtka *AB FORUM d.o.o.* iz Zadra.

Konzervatorski nadzor nad objektom u cjelini po službenoj dužnosti provodilo je Ministarstvo kulture, odnosno nadležni Konzervatorski odjel u Zadru.

Stručni i obračunski nadzor nad radovima i opremanjem, uključujući uslugu FIDIC inženjera, obavljala je tvrtka *Investinženjering d.o.o.* iz Zagreba odnosno tim stručnjaka sastavljen od voditelja tima FIDIC inženjera, glavnoga nadzornog inženjera te nadzornih inženjera po strukama koji su nadzirali radove na nosivoj konstrukciji objekta i nosivoj (pod)konstrukciji štukatura na zidovima i stropovima, građevinsko-obrtničke radove, elektrotehničke radove, strojarne radove, radove na opremanju te specijalističke radove na zidnim oslicima, kamenoj plastici, metalu, štukaturama, arheološkim istražnim i drugim radovima.

Osobitosti projekta

Kneževa palača u Zadru jest nepokretno (pojedinačno) kulturno dobro upisano u Registar kulturnih dobara pod brojem Z-7106 kao kompleks Namjesništva (bivše Providurove i Kneževe palače). Povijesni izvori bilježe ju još u 13. stoljeću. Zidne strukture pokazuju roma-

Razaranje Kneževe palače u Domovinske ratu; Arif Ključanin, 1991.

ničke i gotičke slojeve njezine cjeline u srednjem vijeku. U 16. stoljeću palača je prvi put opsežno preuređena, a u 19. stoljeću još jednom, no tada po nacrtima klasicističkoga arhitekta Frane Zavorea.

Cjelinu Kneževe palače tvore četiri krila i među njima prostrano unutrašnje dvorište s cisternom u sredini te pilonima i trijemovima uokolo. Elegantno kameno stubište vodi na kat s vijećnicom i ostalim dvoranama. Monumentalni ulaz na pročelju ima maniristički izgled, a klasične elemente nose i skladni balkoni na katu.

Važno je napomenuti to da je ta povijesna građevina najviše razorena tijekom Domovinskoga rata u Zadru. Krajem 1991. i početkom 1992. pogođena je s osam projektila velikoga kalibra, što je uzrokovalo ogromna oštećenja i onespособilo građevinu za bilo kakvo korištenje.

Nedugo nakon razaranja, godine 1993. Konzervatorski odjel u Zadru izradio je osnovnu dokumentaciju te organizirao i vodio sondažna istraživanja u prostorijama na prvome katu palače tijekom kojih je utvrđeno postojanje više slikanih slojeva iz 19. stoljeća.

Godine 1999. počeli su istražni radovi kao preduvjet za izradu projekta konsolidacije građevine, a potom i cjelovitoga projekta obnove. Tijekom sljedećih nekoliko godina izvedena su geomehanička,

statička, arheološka, konzervatorska i restauratorska istraživanja, koja su rezultirala novim spoznajama važnima za buduću obnovu.

U projektnoj dokumentaciji predviđeno je očuvanje svih zatečenih povijesnih struktura te faksimilska obnova klasicističkoga izgleda palače iz 19. stoljeća. Restauratorske radove na štukaturama i zidovima izveo je Hrvatski restauratorski zavod.

S obzirom na to da je objekt zaštićeno kulturno dobro, radovi su se izvodili s velikom pažnjom, a pritom su se poštovali i uvjeti Konzervatorskog odjela u Zadru.

Svi iskopi izvodili su se uz arheološki nadzor, provedena su dodatna arheološka istraživanja na mjestima nalaza povijesnih ostataka, radovi su se izvodili bezudarnim alatima, izrađena je fotodokumentacija i numeracija kompletnoga kamenog popločenja koje je po završetku grubih radova vraćeno u prvobitno stanje, izvedena je restauracija svih povijesnih dijelova objekta (ulazna vrata, bunarska kruna, upojnice, povijesno stubište, ograde na balkonima, kamena plastika na pročeljima), dio zidnih oslika ostao je prezentiran, a dio je zaštićen kako bi se sačuvao za buduću generaciju, a unutarnja i vanjska stolarija izrađena je prema povijesnim fotografijama i replikama stolarije zatečene na objektu.

Vremenski period provedbe u odnosu na planski

Korisnik sredstava proveo je otvoreni postupak javne nabave radova kako bi sklopio ugovor s najpovoljnijim ponuditeljem. Postupak nabave proveden je tijekom krize u građevinarstvu kada su ponuditelji nudili nerealno niske cijene. Također, ugovor o građenju potpisan je po FIDIC modelu ugovora (Crvena knjiga), za što Izvođač organizacijski nije bio spreman. Navedena problematika i kratak rok za izvođenje radova potencijalno su ugrožavali provedbu projekta u pogledu dovršetka radova, a posljedično i potrošnju rezerviranih financijskih sredstava iz EU-ovih fondova. Tijekom same provedbe projekta dogodilo se upravo ono čega su se svi pribojavali. Naime, financijsko stanje Izvođača radova koji je postao nelikvidan i nije mogao pratiti nesrazmjernu troškova gradnje i niskih ugovorenih cijena negativno je utjecalo na dinamiku radova. Tim nadzornih inženjera na čelu s voditeljem tima je pravodobnim analizama i prijedlozima mjera pokušavao pokrenuti projekt i zadržati potrebnu dinamiku izvedbe. Prema planu, Izvođač je nakon pripremnih radova te demontaže i rušenja trebao početi nabavu materijala i opreme koju je financijski višestruko podcijenio. S obzirom na to da Izvođač za ponuđene cijene nije mogao nabaviti ugovorene materijale, a zbog nelikvidnosti dobavljačima ih avansno platiti, dinamika radova naglo je pala. Sve to znatno je usporilo radove. Izvođač je namjeravao kvalitetno projektirane materijale i opremu zamijeniti manje kvalitetnima, a time i povoljnijima, i to bez korekcija ponuđenih cijena. Tim nadzornih inženjera je putem uspostavljenoga sustava nominacije materijala i opreme kontrolirao nabavu Izvođača te nije prihvatio prijedloge o smanjenju kvalitete materijala i opreme uz zadržavanje ugovorne cijene. Time je izbjegnuta ponajprije obnova objekta niže kvalitete nego što je to bilo projektirano i ugovoreno, ali i naknadna korekcija Korisnika s naslova neprihvatljivosti troška zbog ugradnje materijala i opreme koji ne odgovaraju ugovorenim parametrima. S obzirom na to da Izvođač nije pokazivao stvarnu namjeru da završi radove, voditelj tima je, a u cilju zaštite projekta, proveo

sve predradnje propisane FIDIC ugovorom neophodne za raskid ugovora s Izvođačem. Prvi izvođač uveden je u posao 8. svibnja 2015., a završetak svih radova ugovoren je do 8. svibnja 2016. Naručitelj je jednostrano raskinuo ugovor 5. siječnja 2016. Financijski je realizirano samo 24,96 posto ugovora, dok je potrošeno oko 66,67 posto ugovorenoga vremena. Izvođaču je naplaćeno jamstvo za dobro izvođenje ugovora u punome iznosu.

U trenutku raskida ugovora malo je tko vjerovao da će projekt biti i završen. S obzirom na to da je krajnji rok za povlačenje sredstava iz Operativnog programa Regionalna konkurentnost 2007. – 2013. bio 30. rujna 2016., za izradu novih troškovnika, provedbu novoga postupka javne nabave za izvođenje radova i opremanja te njihovo izvođenje preostalo je nepunih 11 mjeseci. Pri izradi troškovnika te u postupku javne nabave Korisnik je imao punu stručnu podršku tima inženjera. Kako bi iskoristio što više bespovratnih sredstava, tim inženjera gotovo je sve troškovničke stavke razdvojio na stavke nabave materijala/opreme i ugradnje materijala/opreme. Zahvaljujući tomu omogućen je i bolji *cash flow* i smanjen je rizik da u slučaju da novi izvođač ne poštuje ugovorene rokove, Korisnik sredstava ne realizira financijska sredstava koja su mu dodijeljena u najvećoj mogućoj mjeri.

Dana 5. travnja 2016. u posao je uveden novi izvođač radova. Paralelno s uvođenjem novoga izvođača radova proveden je postupak javne nabave za opremanje objekta. Izvođenje radova i opremanje objekta izvodilo se paralelno, što je dodatno otežavalo i usporavalo dinamiku radova. Bez obzira na ta ograničenja, oba izvođača (građenje i opremanje) završili su sve ugovorene radove do 16. prosinca 2016., s time da su sva raspoloživa sredstva iz EU-ovih fondova bila povučena zaključno s danom 30. rujna 2016.

Prihvatljivi i neprihvatljivi troškovi na obnovi kulturne baštine

Rizik od povećanja ugovorene cijene prilikom obnove kulturne baštine velik je jer, bez obzira na prethodne istražne radove, projektanti ne mogu u cijelosti sagledati stanje cijeloga objekta koje je kroz go-

dine, bolje rečeno kroz stoljeća, prošao razna ratna razaranja, obnove, rušenja i dogradnje, i to materijalima koji su tada bili dostupni i u upotrebi. Najčešći uzroci dodatnih radova odnosno dodatnih troškova jesu neprovođenje detaljnih istražnih radnji koje su podloga za izradu kvalitetne i detaljne projektne dokumentacije i za izradu kvalitetnih i detaljnih troškovnika i/ili provođenje istražnih radova koji nisu bili dovoljno detaljni da projektantu daju čitavu sliku stanja objekta te neiskustvo projektanta na izradi projektne dokumentacije obnove kulturne baštine. Neke od posljedica jesu potreba za arheološkim istraživanjima zbog pronalaska povijesnih predmeta prilikom izvođenja zemljanih radova za polaganje instalacija, analiza i konzervatorsko-restauratorski radovi na pronađenim zidnim oslonicima skrivenima ispod više slojeva i stoljećima nanošene žbuke koja je često debela i do 10 cm. Osim tih specifičnih dodatnih radova nerjetko se pojavljuju i dodatni radovi izazvani lošim konstruktivnim stanjem dijelova objekta.

Dodatni su radovi opravdani strah svakoga korisnika sredstava, no njihova pojava ne znači automatski neprihvatljivi trošak, već su dodatni izazov za sve sudionike u projektu da na odgovarajući način elaboriraju i "obrane" izmjene u projektnoj dokumentaciji i posljedično pojavu dodatnih troškova, elaborirajući njihovu nužnost i nepredvidivost.

U provedbi dijela projekta Kneževe palače u Zadru koji se odnosi na gradnju i opremanje ukupno je realizirano 2.404.495,27 kuna bez PDV-a Potraživanja na koja je Izvođač imao pravo u skladu s ugovorom, a koja u odnosu na ukupnu realiziranu vrijednost od 36.013.302,16 kuna bez PDV-a čine 6,68 posto vrijednosti dijela projekta koji se odnosi na gradnju i opremanje smatraju se prihvatljivim odnosom.

U nastavku su navedeni primjeri neprihvatljivoga troška:

Primjer 1: Za potrebe sanacije vanjskoga zida objekta Izvođaču je dan nalog za premještanje zaštićene palme. S obzirom na to da Izvođač nije imao potrebne kompetencije za takvu vrstu radova, inženjer

je dao nalog da premještanje i skladištenje odnosno vraćanje palme izvede specijalizirana tvrtka. Izvođač je angažirao lokalnu tvrtku *NASADI d.o.o.* koja je u vlasništvu Grada Zadra. Za navedeni posao izvođač inženjeru dostavlja potraživanje koje je opravdano, no s obzirom na to da je tvrtka u vlasništvu Korisnika, Korisnik mora osigurati vlastita sredstva za izvođenje tih radova.

Primjer 2: Da bi se izveli radovi montaže, bojanja, oslikavanja i pozlate štukatura, Izvođač mora montirati radnu platformu ispod cijele površine stropa. Izvođač je u ugovornome troškovniku predvidio radnu skelu, fasadnu skelu, ali ne i radnu platformu. S obzirom na to da izvođač radove nije mogao izvesti bez montaže radne platforme, osigurao je montažu, amortizaciju i demontažu platforme te za isto ispostavio potraživanje. Izvođač ima pravo na dodatni trošak, dok Korisniku on neće biti prihvatljiv jer su se radovi mogli predvidjeti u fazi izrade izvedbenoga projekta i troškovnika.

Primjeri prihvatljivoga troška:

Primjer 1. Izvođač je u skladu s projektom otukao žbuku sa stropa, skinuo daščanu oplatu s poda te pozvao nadzornoga inženjera za konstrukciju i projektantski nadzor nad konstrukcijom na pregled drvenih greda kako bi odobrio konstruktivnu ispravnost i nastavak radova. Na temelju pregleda drvenih greda zaključeno je to da su grede statički ispravne, kako je to i bilo prikazano u elaboratu o provedenim istražnim radovima, no na mjestu nalijeganja grede na kameno žiđe utvrđeno je da je ona u jako lošem stanju zbog vlage koja je izazvala trulež. Izvođaču je dan nalog za zamjenu drvene građe novom te su navedeni radovi naplaćeni kroz više radnje ugovorene troškovničke stavke. Trošak je prihvatljiv jer se radovi nisu mogli predvidjeti u fazi izrade izvedbenoga projekta i troškovnika, a neophodan je za nastavak radova.

Primjer 2. Izvođač je izvodio radove uklanjanja žbuke sa zidova te je ispod drugoga sloja pronađen zidni oslik. Upisom u građevinski dnevnik konzervatorski nadzor

dao je nalog izvođaču za dodatne radove pripreme podloge odnosno učvršćivanja rubova lakuna kako bi se spriječilo daljnje osipanje i bolje prijanjanje materijala ispuhe, nanošenje žbuke u klasičnome smislu u dubljoj razini lakuna (*arricio*) i zatim ispuha zadnjeg sloja finim kitom na bazi vapnenca (vrlo fino prosijanim vapnenim pijeskom, nešto grubljim od kamene prašine) s gašenim vapnom. Po završetku radova nadležni konzervatorski odjel dao je mišljenje da se svi pronađeni maniristički oslici prezentiraju, a lakune ispune i retuširaju temeljnom bojom. Izvođač je za radove dostavio ponudu tvrtke koja se bavi specijalističkim konzervatorsko-restauratorskim radovima na zidnim oslicima te dostavio potraživanje prema ponudi uvećano za faktor manipulativnoga troška. Trošak je prihvatljiv jer se radovi nisu mogli predvidjeti u fazi izrade izvedbenoga projekta i troškovnika jer prethodne istražne radnje i analize sonde nisu pokazale naznake oslika u toj prostoriji.

Korisnik je do 30. rujna 2016. provedbenome tijelu razine 2 prijavio trošak u ukupnome iznosu od 35.679.090,53 kn, od kojih je odobreno 35.678.829,83 kn, odnosno 99,99 posto.

Zbog navedenih okolnosti u provedbi projekta Korisnik je neplanirano morao osigurati dodatna sredstva kako bi osigurao uspješan završetak projekta.

Korištenje objekta

Grad Zadar vlasnik je objekta Kneževa palače. U Kneževoj palači djeluju dva korisnika – Narodni muzej Zadar i Koncertni ured Zadar, s kojima je Grad Zadar sklopio ugovor na temelju Odluke o ustupanju nekretnine na upravljanje, korištenje i održavanje.

Kneževa palača jest multifunkcionalni prostor koji je osim muzeja i interdisciplinarni centar za razmjenu informacija, multimedijски centar za kulturna događanja i mjesto javnoga okupljanja, edukacije i zabave.

U Kneževoj palači organiziraju se brojne kulturne aktivnosti, ponajprije izložbe i koncerti. U 2018. Narodni muzej Zadar proveo je 23 izložbena programa, organizirao 59 stručnih vođenja za skupine posjetitelja, među kojima su brojčano naj-

veće skupine učenika osnovnih i srednjih škola, kao i različita predavanja i radionice za sve uzraste. Kneževa palača uključila se i u Noć muzeja 2018., obilježila prvu obljetnicu svečanoga otvorenja, ugostila izložbu "Enter into my life – Andy Warhol" te brojna druga događanja (Izvešće NMZ-a 2018.). U organizaciji Koncertnog ureda Zadar tijekom 2018. održana su 22 događanja koja uključuju koncerte klasične glazbe, edukativne radionice te cikluse namijenjene mladima pod nazivima "Mladi u Kneževoj", "Klub u Kneževoj" i "Ples u Kneževoj". Kneževa palača postala je središnje mjesto za održavanje brojnih događanja pa ugošćuje brojne konferencije i edukacije te predstavljanja lokalnih autora, umjetnika i glazbenika.

Prostorne, tematske i sadržajne cjeline kneževe palače

Prostorne i sadržajne cjeline u prizemlju jesu:

- ulazni dio, predprostor i ophod
- infopult i blagajna (komunikacija, izvanmrežna prodaja karata, interaktivna navigacija kroz sadržaje muzeja)
- površine za vizualnu komunikaciju (videozid / dodirni zaslon, plakatna mjesta)
- muzejski dućan / suvenirnica
- atrij/dvorište (komorni koncerti, izložbe, otvorenja izložbi, dodjele nagrada, primanja, manji sajmovi, *lounge bar*, tiskovne konferencije, kazališne predstave, igraonice i radionice, predprostor za muzejske sadržaje, kino i videoprojekcije, mogućnost povremenoga iznajmljivanja za svečane prigode)
- sedam dvorana (privremeni postavi, izložbe, iznimno događanja predviđena u atriju).

Infopult jest mjesto prve interakcije i informiranja posjetitelja o sadržajima Kneževe palače. Osoblje ili interaktivna aplikacija usmjeravaju posjetitelja iz te zone prema bilo kojemu sadržaju unutar objekta pa je ulazna zona, odnosno predprostor s infopultom, ključna točka u prostornoj orijentaciji unutar objekta. Atrij, odnosno dvorište Kneževe palače, višenamjenski je prostor s karakterom

Pretprostor s infopultom; Jasenko Rasol, 2016.

sastajališta/okupljališta. Zbog svoje središnje i ulazne orijentacije (povezanost s ophodom u prizemlju, pristup svim glavnim pravcima kretanja kroz objekt) atrij je u funkciji predprostora drugih sadržaja u Kneževoj palači te odredište i prostor za događanja. Događanja u atriju mogu se svesti na nekoliko tipova koji zahtijevaju organizaciju vlastitih prostornih konfiguracija:

- društvene prilike u kojima postoje gledalište (publika) i izdvojeni prostor predstavljanja/izvođenja (pozornica)
- tematske i radne prilike u kojima je važna kapilarna interakcija (sajmovi, radionice)
- društvene prilike u kojima su važni osobna komunikacija i ugođaj (*lounge bar*, otvorenja izložbi)
- izložbe.

Prije restauracije u sedam dvorana postavljale su se povremene izložbe (Kneževe krletke) pa je njihova namjena za privremene postave i izložbe te događanja

nadogradnja već utvrđene svrhe i kontinuitet u načinu korištenja. Prostorne i sadržajne cjeline na prvome katu jesu:

- ophod s pogledom na atrij
- multimedijalna dvorana (MMD)
- koncertna dvorana
- pet dvorana s ambijentima (stalni postavi)
- pomoćni i tehnički prostori.

Na zidovima ophoda, između prozora s kojih se pruža pogled na dvorište Kneževe palače, montirani su ravni monitori na kojima se prikazuju tematske prezentacije. Iznad pristupnoga stubišta te ispred ulaza u multimedijalnu dvoranu predviđena je mogućnost održavanja manjih izložbi, predavanja ili projekcija.

MMD jest prostor namijenjen za održavanje seminara, konferencija, kongresa, znanstvenih skupova, predavanja, filmskih projekcija, festivala, promocija, prezentacija, radionica i po potrebi, izložbi.

U zimskim mjesecima ili za nepovoljnih vremenskih prilika zamjenjuje dvorišni prostor te se u njoj također mogu organizirati svi sadržaji koji se namjeravaju održati u atriju. Koncertna dvorana služi za održavanje:

- manjih koncerata, predstava, promocija i predavanja
- glazbeno-scenskih radionica i predstava nastalih na radionicama
- glazbenih slušaonica
- interaktivnih izložbi, participativnih izložbenih projekata i izložbi nastalih na radionicama
- dijelova stalnoga postava prilikom proširivanja tematske naracije.

U drugomu, većemu dijelu prvoga kata smjestila se stalna izložba "Šest salon-skih priča" Muzeja grada Zadra. Dvorane Muzeja na katu nastale su faksimilnom rekonstrukcijom, što znači da su sagrađene i ukrašene prema izvorniku. Vraćen im je povijesni izgled jer se znalo kako su točno izgledale. Ambijentalne dvora-

Koncertna dvorana; Jasenko Rasol, 2016.

ne obuhvaćaju razdoblje od 17. do 19. stoljeća. Postav Muzeja kronološki i tematski prati Zadar i njegovu okolicu od najranijih razdoblja do današnjih dana, a istaknute su ključne godine i razdoblja koja su obilježila tamošnji život.

Na drugome katu smještena je garderoba odnosno prostor za pripremu izvođača prije koncerata/nastupa.

Zaključak

Da bi bili sigurni u odgovor na uvodno pitanje "Mogu li sredstva iz EU-ovih fondova očuvati i vratiti u život našu kulturnu baštinu?", treba posjetiti Kneževu palaču u Zadru i vidjeti dobrobit koju je provedba toga projekta donijela kulturno-društvenome i turističkome životu grada. Da, nedvojbeno je da se sredstvima iz EU-ovih fondova, uz znanje i upornost angažiranoga tima, može i mora obnoviti odnosno očuvati naša kulturna baština i vratiti je u život kako

bi ona vratila društveno-kulturni život gradova i povećala turističku ponudu zemlje. Pravila i propisi EU-ovih fondova koji od korisnika zahtijevaju vremensku i financijsku predvidljivost odnosno točnost opozit su onoga što donose projekti revitalizacije zaštićenih kulturnih dobara. To ne znači da su takvi projekti već u početku osuđeni na propast, već da zahtijevaju puno više znanja i puno veći angažman svih sudionika.

Tajna uspjeha takvih projekata jesu konzultacije s korisnicima koji imaju iskustva u izvođenju sličnih projekata, provođenje sveobuhvatnih istražnih radova u cilju izrade kvalitetne i detaljne projektne dokumentacije te izrada dokumentacije o nadmetanju koja omogućava ugovaranje radova i stručnoga nadzora tvrtkama koje imaju specifično iskustvo s radovima na kulturnome dobru odnosno s projektima financiranim sredstvima iz EU-ovih fondova.

Literatura

- Projektna dokumentacija:
- Josip Gršković, dipl. ing. arh., Snimak postojećeg stanja, broj projekta T.D.: 410, D & Z d.o.o., Jerolima Vidulića 7, Zadar
- Igor Pedišić, dipl. ing. arh., Glavni projekt, broj projekta T.D.:01/10, AB FORUM d.o.o., Plemića Borelli 1, Zadar
- Gradilišna i tehnička dokumentacija izvođača
- Službene internetske stranice:
- <https://strukturnifondovi.hr/>
- <http://www.safu.hr/hr>
- <https://www.min-kulture.hr/default.aspx>
- <http://www.knezeva.hr/o-projektu>
- <https://www.zadar.travel/hr/vodic/povijesni-spomenici/17-11-2015/knezeva-palaca#.XKj3glgzaUk>
- Fotografije: Arif Ključanin, Jasenko Rasol